

Streszczenie rozprawy na temat: Błąd co do osoby i przymiotu osoby w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983r. w świetle wyroków Sądu Metropolitalnego w Lublinie i w Białymstoku w latach 1984 - 2004 oraz błąd co do tożsamości strony w prawie polskim.

Zgoda małżeńska to akt prawny, który dla swojej ważności wymaga od nupturienta nie tylko wystarczającego używania rozumu, dojrzałości, koniecznego minimum wiedzy o istocie małżeństwa, ale także szczerzej prawdziwej woli zawarcia małżeństwa, nie wykluczania żadnego elementu i przymiotu małżeństwa, nie stawiania warunku, nie zawierania małżeństwa pod przymusem, ale także nie bycia pod wpływem błędu.

Problematyka błędu co do osoby i przymiotu osoby jest zagadnieniem skomplikowanym i sprawiającym trudności interpretacyjne. Błąd co do osoby nie zawsze był rozumiany jako błąd co do tożsamości fizycznej. Utożsamiany był z błędem co do przymiotu osoby. Istotne było tu rozróżnienie, czy błąd dotyczy cechy przypadkowej, czy konkretnej. Na tym tle zapadały orzeczenia, które błąd co do cechy przypadkowej nie uznawały jako błędu powodującego nieważność małżeństwa.

Przedmiotem badań w pracy był błąd co do osoby i przymiotu osoby jako tytuł stwierdzenia nieważności małżeństwa. Cel podjętych badań i analiz był więc dwójaki. Z jednej strony praca miała za zadanie ukazać dokładniejszą interpretację kanonu 1097 § 1, 2 KPK, a przez to lepsze zrozumienie problematyki błędu co do osoby i przymiotu osoby w obowiązującym prawie kanonicznym, z drugiej zaprezentowanie błędu co do przymiotu osoby ze strony procesowej. Cel ten z jednej strony został osiągnięty poprzez przedstawienie i omówienie elementów ww. kanonu, ukazanie istoty tej normy kanonicznej. Został on zrealizowany poprzez przedstawienie szczegółowej analizy wybranych wyroków Roty Rzymskiej i sądów kościelnych na przykładzie wybranych wyroków Sądu Metropolitalnego w Lublinie i w Białymstoku w latach 1984-2004. Analiza miała za cel ukazać prowadzenie procesu z tego tytułu, jego dowodzenie oraz doprowadzić do wykrycia ewentualnych nieprawidłowości podczas orzekania, jak również wyciągnięcia konstruktywnych wniosków co do orzekania.

W pracy została przedstawiona procedura unieważnienia małżeństwa w prawie polskim z powodu błędu co do tożsamości strony. Zostały omówione dowody z podziałem na dowody bezpośrednie i dowody pośrednie. W prawie polskim nie zapadły w Sądzie Najwyższym orzeczenia unieważniające małżeństwo z powodu błędu co do tożsamości

strony. Z prawa kanonicznego w rozprawie wykorzystane zostały źródła prawnicze, jak i literatura obejmująca omawiane zagadnienia. Podstawowym źródłem jest Kodeks Prawa Kanonicznego, orzecznictwo Roty Rzymskiej i wyroki Sądu Metropolitalnego w Lublinie i w Białymstoku, natomiast z prawa polskiego kodeks rodzinny i opiekuńczy.

W zakresie metod badawczych w rozprawie użyłam metodę dogmatyczno – prawną polegającą na analizie przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego, kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, uzupełnioną o metodę teoretyczno - prawną. W szczególności metoda ta znalazła zastosowanie w analizie przesłanek stwierdzenia nieważności małżeństwa oraz próbie sformułowania pojęcia osoby, przymiotu osoby w prawie kanonicznym, jak również błędu co do tożsamości strony w prawie polskim.

Ukazując ewolucję powstawania błędu co do osoby i przymiotu osoby posłużyłam się metodą historyczno - prawną pozwalającą na ukazanie formułowania pojęcia błędu na przestrzeni czasów. Zastosowanie tej metody uzasadnione było potrzebą uwzględnienia przemian społeczno - gospodarczych mających także wpływ na powstanie Kodeksu Prawa Kanonicznego, przebieg prac kodyfikacyjnych i późniejszą jego kodyfikację. W przedstawieniu błędu co do osoby i przymiotu, jak też błędu co do tożsamości strony znalazła zastosowanie metoda porównawcza polegająca na porównaniu poszczególnych tytułów i wyciągnięciu wniosków. Przy użyciu tej metody dokonano analizy funkcjonowania w praktyce przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego, kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Praca składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów, wykazu literatury, wykazu skrótów oraz zakończenia.

Pierwszy rozdział poświęcony został analizie terminu małżeństwo w prawie kanonicznym. Przedstawiona została tu definicja małżeństwa, jego korzenie i ewolucja od czasów rzymskich do czasów współczesnych. Ponadto w rozdziale tym zajęto się ukazaniem celów małżeństwa na tle przedstawianych doktryn m. in. : św. Augustyna, św. Tomasza, Sanchezy i Bazyliego Ponce de Leon. Dokonano również hierarchizacji celów małżeństwa. W rozdziale tym została przedstawiona także definicja małżeństwa w prawie polskim.

W rozdziale drugim podjęłam próbę wyjaśnienia pojęcia osoby, błędu, błędu co do osoby i przymiotu osoby oraz błędu co do tożsamości strony.

W rozdziale trzecim ukazałam ewolucję błędu w myśli kanonistycznej i ustawodawstwie od okresu klasycznego do XX wieku.

Rozdział czwarty przedstawia zagadnienie błędu co do osoby i przymiotu osoby w świetle orzecznictwa Roty Rzymskiej. Orzecznictwo odnośnie błędu co do przymiotu osoby zostało sklasyfikowane pod względem zapadłych orzeczeń pozytywnych

i negatywnych. Dodatkowo zostało zebrane w grupy charakteryzujące dany przymiot osoby.

Rozdział piąty ukazuje analizę orzecznictwa Sądów Metropolitalnych w Lublinie i w Białymstoku. Orzecznictwo zostało usystematyzowane ze względu na orzeczenia pozytywne i negatywne. Dodatkowo został dokonany podział z uwagi na przymiot osoby. W pracy zostały ukazane sprawy, w których strona podała więcej niż jeden tytuł stanowiący podstawę stwierdzenia nieważności małżeństwa.

Rozdział szósty daje odpowiedź na pytanie, kto posiada legitymację procesową do wniesienia powództwa o unieważnienie małżeństwa w prawie polskim. W rozdziale tym dokonano analizy istotnych elementów procedury unieważnienia małżeństwa.

W rozdziale siódmym ukazałam reguły dowodzenia, jakimi kierują się sędziowie podczas orzekania. Przedstawiłam i omówiłam dowody, które mają istotne znaczenie w procesie zarówno kanonicznym jak i świeckim.

Rozdział ósmy to przedstawienie skutków stwierdzenia nieważności małżeństwa i unieważnienia małżeństwa w prawie polskim. Omówiłam tu zarówno skutki dla samych stron jak i osób trzecich. Przedstawiłam poglądy na temat uznania wyroku kanonicznego w prawie polskim.

W zakończeniu dokonałam podsumowania problematyki podjętego zagadnienia i odpowiedziałam na postawione pytania problemowe.

Marta Poganeńska